

Upgraded
Comprehensive
Patient
Care

REPUBLIKA SLOVENIJA
SLUŽBA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA RAZVOJ
IN EVROPSKO KOHEZIJSKO POLITIKO

Zdravstvena stanja, ki povečujejo nevarnost padcev

Marija Pete Šter

Univerza v Ljubljani

Mestna občina
Ljubljana

Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije –
Zveza strokovnih društev medicinskih sester,
babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije

Vsebina

- Padci pri starostnikih - oris problematike
- Dejavniki, ki vplivajo na pojav padcev
- Ukrepi, ki zmanjšajo nevarnost padcev
- Ocena tveganja za padce
- Preprečevanje padcev v domačem okolju
- Timski pristop k preprečevanju padcev pri doma živečih starostnikih

Padci pri starostnikih- oris problematike

- So v skupini starostnikov glavni razlog za smrt, povezan s poškodbami
- Prevalenca padcev:
  - Pri starejših 65 let: 20-30 % letno
  - Pri starejših od 80 let: 50 % letno
  - Padec napoveduje naslednji padec v obdobju šest mesecev
- Posledice padcev: v 5 - 20 % vodijo v zlome, poškodbe glave ali poškodbe mehkih tkiv (rane, odrgnine, udarnine)

Padci pri starostnikih - oris problematike

- Večina padcev se zgodi doma oz. v bližini doma, delež padcev doma narašča s starostjo
- Vzrok padcev: kombinacija intrinzičnih (bolniku lastnih) in ekstrinzičnih dejavnikov (dejavnikov okolja)
- Starostniki, ki pogosto padajo se ne spominjajo podrobnosti, povezanimi s padci

Padci pri starostnikih- opis problematike

- Mnogo padcev se da preprečiti:
  - Prepoznavna dejavnikov, ki povečajo nevarnost padcev ter njihovo obvladovanje
  - Preventivnimi ukrepi
- Preprečevanje padcev je potrebno izvajati pri vseh starostnikih, ne zgolj pri tistih, ki so že utrpeli padeč!

Dejavniki, ki povečajo nevarnost padcev

Ravnotežje, ki je ključnega pomena v preprečevanju padcev je pogojeno z tremi skupinami dejavnikov:

- Senzoričnim impulzom (vid, propiocepcija, senzibiliteta)
- Centralnim procesiranjem – možganska skorja
- Motoričnim odzivom: refleksnim, zavestnim gibanjem in močjo mišic

Dejavniki, ki povečajo nevarnost padcev

Skupine dejavnikov:

- Zdravila in alkohol
- Starostno pogojene spremembe
- Bolezni: kronične in akutne
- Dejavniki okolja

Zdravila in alkohol

- Manjša funkcijska rezerva in večja občutljivost organov na učinke zdravil/alkohola
- Problematična zdravil:
  - delujejo sedativno na centralni živčni sistem (sedativi, opiat, antikonvulzivi)
  - Povzročajo posturalno hipotenzijo (antihipertenzivi, antiaritmiki)
- Polifarmacija (5 ali 6 zdravil, ki jih bolnik jemlje sočasno) sinergističen učinek sočasno predpisanih zdravil

Starostno pogojene spremembe

Upgraded
Comprehensive
Patient
Care

- Upad mišične moči: za 30-40 % med 30 in 80 letom
- Podaljšan reakcijski čas
- Težave z vidom (vid, vidno polje, globinski vid)
- Težave z ravnotežjem
- Kognitivni upad
- upočasnen baroreceptorski refleks (v povezavi z dehidracijo, zdravili, akutno boleznijo)

Bolezni

- Stanja, ki zmanjšujejo ravnotežje in/ali mišično moč:
  - Cerebrovaskularna bolezen
  - Parkinsonova bolezen
  - Cerebellarni sindrom
  - Nevropatije
  - Miopatije
  - Osteoartroza
  - Deformacija stopal/udov

Bolezni

- Stanja, ki vplivajo na prekrvavitev:
  - Aortna stenoza
  - Motnje ritma
  - Posturalna hipotenzija
  - Vazovagalna sinkopa
  - Preobčutljiv sinusni vozal

Bolezni

- Stanja, povezana z kognitivnim upadom/akutno zmedenostjo:
  - Demenca
  - Delirij

Bolezni

- Akutna in subakutna stanja
  - Akutne okužbe/sepsa
  - Metabolne motnje (npr. hipoglikemija)
  - Rakava bolezen

Zunanji dejavniki

- Neustrezna obutev
- Neprimerni pripomočki za pomoč pri hoji (bergle, hodulje)
- Neustrezna očala
- Dejavniki v okolju:
  - Slaba osvetlitev
  - drseča tla
  - Preproge
  - Kabli ali druge ovire
  - Hišni ljubljenci
  - Strme stopnice
  - Neustrezna postelja, stol ali toaletna školjka
  - Neprimerna kopalna kad/mokra tla....

Prepoznavna razloga za padec

Pomagamo si z naslednjimi vprašanji:

- Kje?
- Kdaj?
- Kaj je oseba počela v času padca?
- Kako pogosto se padci dogajajo?
- Spremljajoči simptomi?
  - ❖ slabost
  - ❖ nestabilnost
  - ❖ izguba zavesti

Prepoznava razloga za padece

- Posledice padca:
  - ❖ Poškodba
  - ❖ Nesposobnost, da se pobere s tal
- Spremljajoče bolezni
- Zdravila
- Socialna anamneza
- Anamneza funkcionalnega stanja

Ukrepi za preprečevanje padcev

Upgraded
Comprehensive
Patient
Care

- Dva ključna ukrepa z dokazi o učinkovitosti:
  - **Redna telesna aktivnost in krepitev mišične moči**
  - **Dodatek vitamina D v prehrani (vsaj 800 enot/dan)**
- Ostali ukrepi:
  - ❖ Korekcija vida
  - ❖ Pregled zdravil in prilagoditev zdravljenja
  - ❖ Ureditev okolja

Ocena tveganja za padce

- Temelji na kompleksni oceni (MSKCC Patient Falls Risk-Assessment Instrument), ki vključuje:
  - Anamnezo predhodnih padcev
  - Senzorični deficit
  - Motorični deficit
  - Zdravila

MSKCC Patient Falls Risk-Assessment Instrument

(prisotnost enega dejavnika pomeni tveganje za padce)

Upgraded
Comprehensive
Patient

Dejavniki bolnika	Prisotnost dejavnika
Anamneza predhodnega padca	
Pomoč pri premikanju na stranišče/dnevni prostor	
Pomoč pri premikanju iz postelje na stol ali popolna odvisnost od tuje pomoči	
Senzorični primanjkljaj	
Okvara vida/sluha, ki vpliva na gibanje	
Periferna nevropatinja	
Motorični primanjkljaj	
Motne ravnotežja	
Hemisimptomatika	
Mišična slabost spodnjih okončin	
Zdravila	
Psihotropna zdravila (uspavala, hipnotiki, sedativi, antikonvulzivi, opioidi...)	

Ocena tveganja padcev - Morsejeva lestvica

TRDITEV	LESTVICA	OCENA VREDNOSTI
MORSEJEVA LESTVICA PADCEV (MLP) Padec v obdobju preteklih 3 mesecev.	Ne 0 Da 25	_____ _____
Spremljajoča (sekundarna) medicinska diagnoza • Navedeni sta dve ali več medicinskih diagnoz	Ne 0 Da 15	_____ _____
Uporaba pripomočkov pri gibanju • ne uporablja pripomočkov, leži v postelji, pomoč svojca • uporablja bergle, hoduljo, palico • pri hoji se upira na pohišvo	0 15 30	_____ _____ _____
Intravenozna th, katetri • IV ali podkožna terapija, vstavljeni različni katetri	Ne 0 Da 15	_____ _____
Hoja/premikanje • normalna, nepokretnost, ležanje • negotova hoja • nesigurna, oslABLJENA hoja	0 10 20	_____ _____ _____
Duševno stanje • zavedanje in ocena lastnih sposobnosti • se precenjuje/pozabi na omejitve	0 15	_____ _____
VSOTA		_____

Ocena tveganja za padce

Upgraded
Comprehensive
Patient
Care

- Osnovno oceno je potrebno narediti vsako leto za vse, starejše od 65 let
- Pri osebam starejših od 65 let s povečanim tveganjem za padce je potrebno narediti podrobnejšo analizo tveganj in jim svetovati:
  - Telesno aktivnost/fizioterapijo
  - Dodatek vitamina D

Ukrepi v preprečevanju padcev

- **Varno okolje:**

- Odstranitev potencialnih ovir (pohištva, dodatne opreme, preprog...)
- Umakniti kable
- Nedrseča tla
- Zadostna osvetlitev, predvsem ponoči

Ukrepi v preprečevanju padcev

- **Varnost bolnika:**
  - Oskrbeti bolnika z pripomočki za hojo ter jih namestiti tako, da jih bolnik doseže
  - Spodbuditi bolnika (svojce), da prosi za pomoč, ko je to potrebno
  - Ustrezna obutev, ki ne drsi
  - Pregled zdravil in prilagoditev zdravljenja

Timski pristop k preprečevanju padcev pri doma živečih starostnikih

- Timski pristop:
  - Bolnik, bolnikovi svojci
  - Patronažna medicinska sestra, zdravnik družinske medicine, fizioterapevt, delavni terapevt
  - Klinični specialisti (npr. okulist)
  - Drugi člani tima (laični negovalci...)

Prednosti timskega pristopa

- izboljša izide zdravljenja
- zmanjša stroške zdravljenja
- prispeva k zadovoljstvu bolnikov
- zagotavlja kontinuiteto obravnave
- poveča zadovoljstvo zaposlenih
- prispeva k boljši izrabi človeških virov

Težave timskega pristopa

- Manjša kontinuiteta oskrbe
- Večja možnost napak ob predaji nalog drugemu
- Kolektivna odgovornost – nihče oni odgovoren.
- Problem vodenja : v timu ni hierarhija – člani tima so enakovredni

Primer

- 82-letnik živi v razširjeni družini s hčerko in njeno družino.
- Ima arterijsko hipertenzijo, kronično atrijsko fibrilacijo in zmerno stopnjo demenco.
- Ob obrabi kolkov in kolen je težje pokreten, po stanovanju se giblje s pomočjo hodulje. Ob senilni degeneraciji makule slabše vidi
- Ponoči potrebo opravi na sobno stranišče

Primer

- Svojci zjutraj pokličejo, da so očeta našli na tleh, potem, ko je padel ob premikanju iz postelje na sobno stranišče in ima razpočno rano na glavi iz katere krvavi

Kaj vprašati ob padcu

- Kje? (doma, v sobi)
- Kdaj? (uro pred klicem – ob caa 5 h zjutraj)
- Kaj je oseba počela v času padca? (premika iz postelje na sobno stranišče)
- Kako pogosto se padci dogajajo? (večkrat je že padel, utrpel odrgnine in podplutbe, niso klicali pomoči)
- Spremljajoči simptomi?
  - ❖ Slabost (NE)
  - ❖ Nestabilnost (NE)
  - ❖ izguba zavesti (ne vedo zagotovo)

Dejavniki, ki pogojujejo padec

- Zdravila in alkohol
- Starostno pogojene spremembe
- Bolezni: kronične in akutne
- Dejavniki okolja

Alkohol, zdravila

- Alkohol zanikajo

Redno predpisana zdravila:

- Varfarin (Mareven)
- Amlodipin 5 1x1
- Perindopril 4/indapamid 1.25 1x1
- Kvetiapin 50 mg zvečer
- Tramadol/paracetamol 3x1

Starostno pogojene spremembe

Upgraded
Comprehensive
Patient
Care

- Upad mišične moči
- Težave z vidom (slaboviden)
- Težave z ravnotežjem
- Kognitivni upad

Bolezni

- Osteoartroza
- Arterijska hipertenzija (posturalna hipotenzija)
- Demenca

Dejavniki okolja

- Slaba osvetlitev
- drseča tla
- Neprimerno sobno stranišče
- Odsotnost držal
- Ni poklical za pomoč pri premikanju

Ukrepi za preprečevanje padcev

- Zdravila (psihotropne substance)
- Ureditev okolja (osvetlitev, držala...)
- Krepitev mišične moči
- D vitamin

Zaključek

- Padci so pomemben vzrok za morbiditeto in mortaliteto starostnikov
- Številne padce bi bilo mogoče preprečiti:
  - Sistematičen pristop k prepoznavi povečanega tveganja za padce in preventivni ukrepi
- Pomen timskega pristopa k preprečevanju padcev